

EUROPEAN COMMUNITY
European Regional
Development Fund

INTERREG II C - Programme

Polsk-svensk/svensk polsk handbok för planeringsbegrepp

Polsko-szwedzki podręcznik pojęć z zakresu planowania przestrzennego

(on-line version)

Sveriges statsskick

Ustrój państwa w Szwecji

&

Sveriges plansystem

System planowania w Szwecji

1 Sveriges statsskick

1.1 Den svenska folkstyrelsen

Regeringsformen, successionsordningen, yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen utgör Sveriges grundlagar. Regeringsformen innehåller dels bestämmelser om statsskickets grunder, dels en fri- och rättighetskatalog, dels bestämmelser om regeringens, riksdagens och förvaltningens uppgifter och arbete.

Utgångspunkten för det svenska samhällsskicket finns i § 1 i regeringsformen. Där sägs att all offentlig makt i Sverige ska utgå från folket och bygga på fri åsiktsbildning och allmän och lika rösträtt. Svenska folket utser genom fria, hemliga och direkta val vart fjärde år riksdagen som består av 349 ledamöter. De 349 mandat i enkammarriksdagen är av två slag, dels 310 fasta valkretsmandat, dels 39 utjämningsmandat. Landet är indelat i 28 valkretsar. De 310 valkretsmandaten fördelas före varje val mellan valkretsarna beroende på antalet röstberättigade i respektive valkrets. Utjämningsmandaten fördelas på valkretsar efter valet så att varje parti så nära som möjligt får det antal mandat som motsvarar partiets andel av valmanskåren. Ett parti måste få minst 4% av rösterna för att få representation i riksdagen.

Parlamentarismens principer tillämpas i Sverige. Därigenom har folkets inflytande förlängts in i regeringen. Riksdagen utser statsminister. Denne utser sedan själv övriga statsråd. Talmannen förslår riksdagen statsministerkandidat. Denne blir godtagen om han eller hon inte har en majoritet av riksdagsledamöterna mot sig.

1.2 Offentlighetsprincipen

Demokratin bygger på fri åsiktsbildning och allmänna val. Förutsättningarna för det fria ordet finns reglerade i regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och den 1991 antagna yttrandefrihetsgrundlagen. De rymmer två grundläggande regler som också i hög grad påverkar arbetet i statliga och kommunala förvaltningar, nämligen *offentlighetsprincipen och meddelarskyddet*.

1 Ustrój państwowy Szwecji

1.1 System demokracji w Szwecji

Ustawa Zasadnicza, zasada następstwa tronu, ustawa o wolności słowa oraz rozporządzenie o wolności druku tworzą podstawy porządku konstytucyjnego Szwecji. Ustawa zasadnicza zawiera: postanowienia dotyczące podstaw ustroju państwowego, wykaz praw i obowiązków obywatela, postanowienia dotyczące zadań i obowiązków oraz sposobu pracy Rządu i Parlamentu Szwedzkiego wraz z organami administracji państwowej.

W paragrafie 1 Ustawy Zasadniczej opisane są podstawy ustroju państwowego. Powiedziane jest m.in. że u podstaw władzy państwowej leży naród, obowiązuje zasada wolności poglądów oraz obywatele posiadają prawo brania udziału w powszechnych i równych wyborach. Naród szwedzki (elektorat) poprzez wolne, tajne i bezpośrednie wybory przeprowadzane co cztery lata dokonuje wyboru 349 członków parlamentu. Na 349 mandatów w jednoizbowym parlamencie przypada 310 mandatów ze stałych okręgów wyborczych oraz 39 tzw. mandatów wyrównawczych. Kraj podzielony jest na 28 okręgów wyborczych. 310 mandatów rozdziela się między okręgi wyborcze proporcjonalnie do ilości obywateli uprawnionych do głosowania w danym okręgu. Mandaty wyrównawcze przydzielane są partiom politycznym w okręgach wyborczych po zakończeniu wyborów, w zależności od ilości głosów oddanych na reprezentantów poszczególnych partii. Dla uzyskania możliwości umieszczenia swoich reprezentantów w Parlamencie, partia polityczna musi uzyskać przynajmniej 4% głosów ogółu wyborców.

W Szwecji praktykowane są zasady parlamentaryzmu. W ten sposób obywatele mają bezpośredni wpływ na sprawowanie władzy i wybór Rządu (*Regering*). Parlament dokonuje wyboru Szefa Rządu/Premiera (*Statsminister*), który z kolei dokonuje wyboru członków gabinetu rządowego. Przewodniczący Parlamentu przedstawia Parlamentowi kandydaturę szefa Rządu. Zatwierdzenie kandydatury wymaga przegłosowania kandydatury większością głosów parlamentarnych.

1.2 Zasada jawności

Wolność poglądów i powszechne wybory tworzą podstawy demokratycznego systemu sprawowania władzy. Podstawy prawne określające zasadę wolności słowa są regulowane w Ustawie Zasadniczej (*Regeringsformen*), rozporządzeniu o wolności druku oraz ustawie o wolności słowa przyjętej w 1991 roku. Powyższe ustawodawstwo bazuje na dwóch podstawowych regułach, które to w zasadniczym stopniu wpływają na działalność urzędów państwowych

Offentlighetsprincipen innebär att allmänna handlingar är offentliga med få undantag. Statliga och kommunala myndigheter ska föra register över alla ingående och utgående handlingar. Registren är offentliga och myndigheten är skyldig att låta var och en som begär det ta del av en registrerad handling. I vissa fall bör myndigheten lämna kopia på handlingen. Registren är ofta numera tillgängliga över Internet. Även inkommande och utgående e-post är offentlig liksom andra datoriserade handlingar. Offentlighetsprincipen går tillbaka på 1766 års tryckfrihetsförordning och har inte motsvarighet i andra länder.

Meddelarskyddet innebär att den som lämnar uppgifter till tidning, radio eller TV om förhållanden i offentlig verksamhet har rätt att förbli anonym. En journalist som mottagit information har tystnadsplikt när det gäller vem som är hans källa. Straffrihet gäller för den som lämnat uppgifter. Den som från en myndighet försöker efterforska en källa kan dömas till fängelse. Enda undantaget från meddelarskyddet gäller hemlig information som rör rikets säkerhet.

1.3 Riksdagens uppgifter

Riksdagen har 16 ständiga utskott. Frågor om bostadspolitik, fysiska planeringsfrågor, expropriation, lantmäteriväsende, länsförvaltningen och frågor om landets administrativa indelning (t ex kommunindelningsfrågor) behandlas av Bostadsutskottet. Huvuddelen av riksdagsarbetet är koncentrerat till utskottens verksamhet. Utskotten ska bereda alla förslag från regeringen (propositioner), riksdagsledamöterna (motioner) samt förslag och redogörelser från riksdagens organ t ex riksbanken. Utskotten har initiativrätt i ärenden som ligger inom deras verksamhetsområde, vilket innebär att de kan lägga fram förslag till riksdagen. Denna initiativrätt används dock mycket restriktivt.

i gminnych, a mianowicie zasada jawności (*offentlighetsprincipen*) oraz zasada anonimowości (*meddelarskyddet*).

Zasada jawności oznacza, że poza nielicznymi wyjątkami wszystkie dokumenty wpływające oraz opuszczające urzędy administracji (wydane w urzędach) posiadają charakter ogólniedostępny. Urzędy administracji państwowej i lokalnej mają obowiązek prowadzenia rejestru wszystkich dokumentów wpływających i opuszczających urząd. Rejestry mają charakter ogólniedostępny, a urzędy mają obowiązek udostępnienia każdemu zainteresowanemu wglądu w zarejestrowany dokument. W określonych wypadkach urząd administracji posiada obowiązek wydania kopii dokumentu. Rejestry dokumentacji są obecnie dostępne również poprzez Internet. Napływająca i wypływająca z urzędów poczta elektroniczna (e-mail), jak też innego rodzaju skomputeryzowana dokumentacja są także dokumentacją ogólniedostępną. U początkowych źródeł Zasady jawności, która nie posiada odpowiednika w innych krajach, leży rozporządzenie o wolności druku z roku 1766.

Zasada anonimowości (zasada ochrony integralności osoby dostarczającej informację) oznacza, że osoby przekazujące mediom np: prasie, radiu, telewizji, informacje dotyczące działalności urzędów administracji mają prawo pozostać anonimowymi. Dziennikarz odbierający napływającą informację ma obowiązek zachowania w tajemnicy danych dotyczących źródła informacji. Osoba przekazująca informację jest chroniona prawnie i z tego powodu nie podlega karalności, natomiast pracownik urzędu podejmujący działania mające na celu ujawnienie źródła informacji podlega wymiarowi sprawiedliwości. Jedynym wyjątkiem od wyżej wymienionej zasady jest sytuacja, gdy przekazywana informacja ma charakter tajny i dotyczy systemu bezpieczeństwa kraju.

1.3 Zadania Parlamentu

Przy Parlamencie Szwedzkim (*Riksdag*) obraduje 16 stałych Komisji Parlamentarnych. Komisja Mieszkaniowa (*Bostadsutskottet*) zajmuje się problematyką związaną z: polityką mieszkaniową, planowaniem przestrzennym, wywłaszczeniami, geodezją, zarządzaniem regionalnym oraz tematyką podziału administracyjnego kraju. Przeważająca część pracy Parlamentu skoncentrowana jest w działalności Komisji Parlamentarnych. Zadaniem Komisji jest przygotowanie wszystkich propozycji i projektów ustaw napływających z Rządu, interpelacji i wniosków napływających od członków parlamentu oraz sprawozdań i projektów napływających z parlamentarnych ciał ustawodawczych oraz Banku Narodowego (*Riksbanken*). Komisje Parlamentarne mają prawo przedkładania własnych inicjatyw dotyczących problematyki leżącej w ich obszarze działania, co w praktyce oznacza prawo wnoszenia projektów ustaw parlamentarnych. Powyższe prawo stosowane jest jednak w stopniu ograniczonym.

Alla ärenden måste behandlas i utskotten som sedan ska lämna riksdagen förslag till beslut. Det går inte att stoppa ärenden i utskotten. Beslut i riksdagen fattas med enkel majoritet och meddelas regeringen genom riksdagskrivelse undertecknad av talmannen.

En speciell nämnd – EU-nämnden – har inrättats för att regeringen ska kunna informera riksdagen om ärenden som behandlas och beslutas inom EU.

Enligt regeringsformen ska riksdagen stifta lagar och besluta om skatt till staten och om hur statens medel ska fördelas. Man talar om riksdagens lagstiftningsmakt och finansmakt. Riksdagens ska också granska rikets styrelse och förvaltning. Detta brukar kallas riksdagens kontrollmakt.

1.4 Regeringens uppgifter

Talmannen förelägger riksdagen förslag till statsminister efter att ha haft överläggningar med partiledarna och vice talmännen. Om inte en majoritet av riksdagsledamöterna röstar emot den föreslagne är han eller hon utsedd av riksdagen. Riksdagen godkänner endast statsministern. Denne utser själv övriga regeringsledamöter och delger riksdagen deras namn när han avger sin regeringsförklaring. Den svenska regeringen har sedan ett par decennier bestått av ett tjugotal personer. Regeringskansliet är f n uppdelat på 13 departement. Varje departement leds av ett statsråd som är departementschef. Övriga statsråd har egna ansvarsområden inom dessa 13 departement. Ett statsråd är vice statsminister och tillhör statsministerns kansli. Fysiska planeringsfrågor handläggs f n inom Miljödepartementet. Det finns utöver statsråden ett fåtal politiska tjänster i departementen. De kan vara statssekreterare, pressekreterare och vissa sakkunniga. Övriga tjänstemän fortsätter på sina poster vid regeringsskiftet.

Wszystkie wpływające propozycje podlegają opracowaniu w komisjach a następnie przedstawione są Parlamentowi do zatwierdzenia. Nie ma możliwości wycofania propozycji lub zatrzymania projektu w trakcie jego opracowywania w Komisji. Decyzja parlamentu podejmowana jest zwykłą większością głosów i zostaje przekazana Rządowi pismem (listem) parlamentarnym podpisanym przez Przewodniczącego Parlamentu.

W związku z potrzebą informowania Parlamentu o sprawach bieżących oraz decyzjach podejmowanych w Parlamencie Europejskim powołana została specjalna Komisja EU – do spraw współpracy w Unii Europejskiej (*EU-nämnden*).

Zgodnie z brzmieniem Ustawy Zasadniczej zadaniem Parlamentu jest: ustanawianie praw, podejmowanie decyzji dotyczących podatków państwowych oraz sposobu rozdziału państwowych środków finansowych. Potocznie mówiąc Parlament szwedzki posiada władzę prawodawczą i finansową. Kolejnym zadaniem Parlamentu jest kontrola zarządzania i administrowania kraju. Innymi słowy – Parlament posiada także władzę kontrolną.

1.4 Zadania Rządu

Przewodniczący Parlamentu (*Talmannen*), po przedyskutowaniu i w porozumieniu z liderami partii oraz wice-przewodniczącymi parlamentu, przedkłada Izbie Parlamentarnej propozycję kandydata na Premiera Rządu (*Statsminister*). Jeżeli zwykła większość członków parlamentu nie głosuje przeciwko kandydaturze, proponowana osoba zostaje wybrana na Premiera Rządu. Parlament dokonuje zatwierdzenia osoby Premiera Rządu. Premier powołuje członków Rządu i podaje do wiadomości nazwiska członków gabinetu rządowego w swoim wystąpieniu inauguracyjnym (*regeringsförklaring*). Rząd Szwedzki, zgodnie z już kilkudziesięcioletnią tradycją, składa się z około dwudziestu osób. W skład Kancelarii Rządowej (*Regeringskansliet*) wchodzi obecnie 13 departamentów (*departement*). Każdy departament pracuje pod kierownictwem ministra, który wchodzi w skład gabinetu rządu. Członkowie rady ministrów odpowiadają za działalność w podlegających im departamentach. Jeden z członków rządu (rady ministrów) pełni funkcję wicepremiera (*vice statsminister*) i jest jednocześnie członkiem kancelarii premiera. Problematyka związana z tematyką planowania przestrzennego rozpatrywana jest w Departamencie Ochrony Środowiska (*Miljödepartementet*). Poza Radą Ministrów, w skład gabinetu rządu wchodzi sekretarz rządu (*statssekreterare*), rzecznik prasowy rządu (*pressekreterare*) oraz kilkusobowa grupa rzeczoznawców. Urzędnicy zatrudnieni w ministerstwach (departamentach) kontynuują pracę na swoich stanowiskach niezależnie od ewentualnej zmiany rządu.

W większości wypadków Rząd podejmuje decyzje kolektywnie. Ustawa Zasadnicza określa procedurę opracowania decyzji w kancelarii rządowej, w

Regeringen fattar i de allra flesta fall kollektiva beslut. Grundlagen föreskriver att dessa ska beredas i ett regeringskansli, i vilket departementen ingår. Den vanligaste beredningsformen är departementsberedning, som utgörs av en tjänstemannaföredragning inför departementschefen som då bestämmer förslag till beslut som vid regeringssammanträde läggs fast som regeringens beslut. Alla övriga departement har fått information om det föreslagna beslutet. Om något statsråd har invändningar ska denne anmäla detta. Om så ej sker registreras beslutet som regeringens utan föredragning vid regeringssammanträdet. Viktigare ärenden eller ärenden som berör flera departement behandlas vid allmän beredning då samtliga statsråd deltar eller vid gemensam beredning med berörda statsråd. Statsråden kan då komma överens om regeringens ståndpunkt.

1.5 Statschefens uppgifter

Kungen/drottningen är rikets statschef. Närmare bestämmelser om tronföljden finns i successionsordningen. Statschefen har inte någon politisk makt. Uppgifterna ligger helt på det representativa och det ceremoniella planet. Regeringsskiftet äger sålunda rum vid en särskild konselj inför monarken. Dessutom ska monarken förklara riksdagens sammanträde öppnat vid riksdagsårets början och vara ordförande vid utrikesnämndens sammanträden. I övrigt ska monarken vara en samlade representant och symbol för landet.

1.6 Den centrala statsförvaltningen

Svensk statlig centralförvaltning är organiserad på två nivåer: regeringskansliet och de centrala ämbetsverkan. De centrala ämbetsverken är underställda regeringen som kollektiv. De tillhör att visst departements och en viss ministers verksamhetsområde, men ministern får inte styra ämbetsverkets handläggning av enskilda ärenden. Styrningen sker genom beslut om organisation och resurser samt genom direktiv om verksamhetens mål och inriktning. Denna organisation av den centrala statsförvaltningen går tillbaka till 1600-talet.

skład której wchodzi departamenty. Większość projektów opracowywana jest w trybie zwykłym na szczeblu departamentu (*departamentsberedning*), w którym odpowiedzialny urzędnik przedkłada szefowi departamentu całość sporządzonej dokumentacji. Ten z kolei opracowuje projekt decyzji, który podlega dyskusji i zatwierdzeniu na posiedzeniu Rządu. Pozostałe departamenty otrzymują informację dotyczącą podjętej decyzji. Każdy członek Rządu ma prawo wnoszenia uwag i poprawek dotyczących projektu decyzji. W sytuacji braku zastrzeżeń ze strony pozostałych departamentów decyzja zostaje zarejestrowana bez potrzeby prezentacji na posiedzeniu Rządu. Ważniejsze decyzje lub decyzje dotyczące obszaru działalności kilku departamentów opracowywane są wspólnie przez wszystkich członków Rządu, lub tych którzy są w przygotowanie projektu bezpośrednio zaangażowani. W ten sposób ustalane jest wspólne stanowisko Rządu.

1.5 Zadania Szefa Państwa (*Statschef*)

Król/Królowa pełni funkcję Szefa Państwa. Reguły dotyczące zasad przejmowania tronu podane są w ustawie o zasadach następstwa tronu (*succession-sordningen*). Szef Państwa nie posiada żadnej władzy politycznej. Zadania Szefa Państwa skoncentrowane są całkowicie na funkcji reprezentacyjnej i ceremonialnej. Ceremonia zaprzysiężenia nowego gabinetu rządowego dokonywana jest w obecności monarchy, na szczególnym posiedzeniu gabinetu (rady ministrów). Król bierze udział w corocznym otwierającym debatę posiedzeniu parlamentu i jednocześnie pełni funkcję przewodniczącego w Komisji Spraw Zagranicznych. Poza tym monarcha pełni funkcję reprezentanta i symbolu kraju w kontaktach zagranicznych.

1.6 Centralne Urzędy Państwowe

Centralne urzędy zarządzania państwem zorganizowane są i działają w dwóch poziomach: Kancelaria Państwowa oraz Centralne Urzędy Administracji Państwowej. Centralne Urzędy Administracji Państwowej podporządkowane są bezpośrednio Rządowi. Urzędy te formalnie przynależą do określonych departamentów i jednocześnie podlegają poszczególnym ministrom. Odpowiedzialny minister nie posiada jednak bezpośredniego wpływu na sposób prowadzenia i kierowania toku rozpatrywania poszczególnych spraw w urzędzie. Kierowanie sposobem pracy urzędu odbywa się na podstawie decyzji o strukturze organizacyjnej i przydziale środków finansowych oraz dyrektywie określającej kierunek i cele działalności. Sposób organizacji centralnych urzędów administracji państwowej sięga swoimi korzeniami do struktur organizacyjnych określonych już w XVII wieku.

W skład Kancelarii Rządowej – jak już wcześniej wspomnieliśmy – wchodzi obecnie 13 departamentów. W odniesieniu międzynarodowym są one

Regeringskansliet är som tidigare nämnts uppdelat på departement – f n 13 stycken. Dessa är internationellt sett små. Totalt omfattar regeringskansliet ca 2000 anställda. De statliga myndigheterna i övrigt omfattar ca 300 000 personer.

Denna organisationsmodell i förening med den tidigare nämnda offentlighetsprincipen innebär att all skriftlig – även elektronisk – korrespondens mellan ett ämbetsverk och regeringskansliet är offentlig och tillgänglig för var och en som så önskar. Ämbetsverken står för huvuddelen av statsförvaltningens expertkompetens. Yttranden från en expertmyndighet i ärenden som ska beslutas av regeringen blir därigenom offentliga och inte som i de flesta andra länder en intern arbetshandling inom ett ministerium.

En rad stora ämbetsverk, t ex Arbetsmarknadsstyrelsen, Vägverket, Banverket och Lantmäteriverket har en utvecklad regional organisation under sig medan andra, t ex Boverket utnyttjar länsstyrelserna och har direktkontakt med kommunerna. De flesta centrala statliga myndigheter är lokaliserade i Stockholm, men en hel del har av regionalpolitiska skäl lokaliserats på andra orter. Boverket är lokaliserat i Karlskrona i sydöstra Sverige; Lantmäteriverket är lokaliserat i Gävle i nordöstra Sverige; Banverket och Vägverket är lokaliserade i Borlänge i nordvästra Sverige.

Ämbetsverkens uppgifter regleras dels av en allmän verksförordning, dels av den för myndigheten speciella instruktionen. Instruktionen för myndigheten bestämmer arbetsområdet, organisationsformen och beslutsordningen. I övrigt har myndigheten att följa de anvisningar som kan vara förenade med riksdagens budgetbeslut och som utfärdas av regeringen om hur anvisade medel får användas. Ämbetsverken leds vanligen av en generaldirektör som ensam har ansvaret för verksamheten. Ämbetsverken har myndighetsutövande uppgifter, som kontroll, övervakning, reglering, normering och tillståndsgivning, fördelning av resurser, som t ex bostadsbidrag, rådgivning till t ex kommuner och enskilda, forsknings- och utredningsuppgifter.

niewielkie. Kancelaria Rządowa zatrudnia około 2000 osób, natomiast Centralne Urzędy Administracji Państwowej zatrudniają około 300000 urzędników.

Powyżej zaprezentowany model organizacyjny w połączeniu z wcześniej opisaną zasadą jawności oznacza, że całość korespondencji pisemnej (oraz korespondencji przekazywanej drogą elektroniczną) pomiędzy urzędami państwowymi a Kancelarią Rządową posiada charakter ogólniedostępny i w związku z tym każdy ma prawo uzyskania wglądu w tego typu dokumentację. Centralne Urzędy Administracji Państwowej odpowiadają za sporządzanie większości ekspertyz. Wypowiedź wyspecjalizowanego urzędu, stanowiąca podstawę do podjęcia decyzji przez Rząd, jest również dokumentem o charakterze ogólniedostępnym w odróżnieniu od sytuacji w większości innych krajów, gdzie tego typu ekspertyza jest dokumentem wewnętrznym ministerstwa.

Część spośród większych urzędów centralnej administracji państwowej jak na przykład: Urząd Rynku Pracy (*Arbetsmarknadsstyrelsen*), Urząd Drogowy (*Vägverket*), Urząd rozbudowy i utrzymania linii kolejowych (*Banverket*) oraz Urząd Geodezyjny (*Lantmäteriverket*) posiadają rozwinięte organizacje regionalne. Inne urzędy, jak na przykład: Urząd Budownictwa i gospodarki mieszkaniowej (*Boverket*), współpracują bezpośrednio z terenowymi urzędami na szczeblu wojewódzkim i gminnym. Większość spośród centralnych urzędów administracji państwowej jest zlokalizowana w Sztokholmie. W związku z procesem decentralizacji niektóre urzędy zostały zlokalizowane w innych regionach. Urząd Budownictwa i gospodarki mieszkaniowej znalazł swoją siedzibę w Karlskronie w południowo-wschodniej części kraju; Urząd Geodezyjny znajduje się w Gävle północno-wschodnia Szwecja; Urząd utrzymania i rozbudowy linii kolejowych oraz Urząd Drogowy mają swoje siedziby w Borlänge w regionie północno-zachodnim.

Zadania i działalność wyżej wymienionych urzędów uregulowana jest poprzez ogólne rozporządzenie dotyczące organizacji i funkcjonowania jednostek centralnej organizacji państwowej oraz instrukcje – specyficzne dla określonego rodzaju działalności urzędów. Instrukcje określają: zakres działania urzędu, formę jego organizacji oraz zasady procesu podejmowania decyzji. Urzędy mają za zadanie realizowanie wytycznych związanych z założeniami budżetowymi ustalonymi przez parlament oraz ustaleniami rządu odnośnie spożytkowania przydzielonych środków finansowych. Centralny Urząd Administracji Państwowej pracuje zazwyczaj pod jednoosobowym kierownictwem dyrektora generalnego, który jest samodzielnie odpowiedzialny za działalność urzędu. Urzędy pełnią funkcję kontrolną i nadzorczą, zajmują się ustalaniem norm i reguł oraz wydawaniem zezwoleń w obszarze swojej działalności. Poza tym decydują one o podziale środków finansowych, pełnią funkcję doradczą i opiniotwórczą na zlecenia Gmin i przedsiębiorstw, wykonują również zadania z obszaru badań i analiz technicznych.

1.7 Den regionala statsförvaltningen – länsstyrelserna

Sverige är indelat i län. Rikets indelning i län är mycket gammal. Den genomfördes på 1600-talet när Finland fortfarande var en del av Sverige och några av de södra och västra delarna av nuvarande Sverige tillhörde Danmark. Den historiska bakgrunden har inneburit att läsindelningen i några landsdelar inte varit i överensstämmelse med dagens näringsgeografiska regioner. Trots detta har den regionala indelningen varit oförändrad i över 300 år. Först under 1900-talets sista decennium har det skett vissa förändringar. Sverige har efter dessa 21 län.

Länsstyrelserna inrättades ursprungligen som ett slags lantregeringar – kungens förlängda arm. De har sedan de inrättades på 1600-talet letts av en landshövding som var konungens befallningshavande. De har haft två centrala uppgifter nämligen att representera statsintresset och samtidigt representera de regionala intressena. Som ”Konungens befallningshavande” skulle landshövdingen styra, förordna, kontrollera, idka rättsskipning och överhuvudtaget vara överhet gentemot medborgarna. Länsstyrelserna har under de senaste decennierna gått igenom stora förändringar och är fortfarande under förändring.

Länsstyrelserna skall enligt nu (år 2000) gällande instruktion noga följa länets tillstånd och behov, främja länets utveckling och befolkningens bästa, verka för att de nationella målen inom olika samhällsområden får genomslag i länet och svara för den statliga förvaltningen i länet i den mån inte annan myndighet svarar för speciella avsnitt. Länsstyrelsen ska särskilt tillse att statlig och kommunal verksamhet samordnas och anpassas till gällande miljöpolitisk och regionalpolitisk målsättning och verka för god hushållning med naturresurserna. Länsstyrelsen fungerar som regional instans åt åtskilliga centrala myndigheter. Länsstyrelsen är också första instans vid överklagande av vissa kommunala nämndbeslut. Länsstyrelserna har under det senaste decenniets fått en ny roll som kontaktorgan för EU:s regionala strukturfonder. Det har också inneburit att länsstyrelserna fått en viktig uppgift för de regionala tillväxtavtal mellan statliga, kommunala och privata parter som nu upprättas i stället för den traditionella statliga stödpolitiken.

1.7 Zarządzanie Regionalne – Urzędy Wojewódzkie (*länsstyrelserna*)

Podział regionalny kraju na województwa kontynuuje tradycję zapoczątkowaną w XVII wieku, kiedy to część obecnej Finlandii należała do Szwecji, a część obecnych regionów południowych i zachodnich posiadali duńczycy. W związku z tym, historycznie ukształtowany podział na województwa nie zawsze pokrywał się z kształtującym się nowym gospodarczo-geograficznym podziałem kraju. Pomimo tego historycznie ukształtowany podział utrzymywał się ponad 300 lat. Dopiero w ostatnim dziesięcioleciu XX wieku dokonano pewnych zmian w regionalnym podziale województw. Obecnie Szwecja posiada 21 województw (*län*).

Urzędy Wojewódzkie zaistniały początkowo jako forma rządów lokalnych (*lantregeringar*), czyli rodzaj regionalnego organu władzy królewskiej. Od zarania swojej działalności tj. od XVII wieku rząd lokalny pracował pod kierownictwem Wojewody (*landshövding*), który to z kolei podlegał bezpośrednio władzy królewskiej. Głównym zadaniem Wojewody było dbanie o realizację interesów monarchii i jednocześnie reprezentowanie interesów swojego regionu. Jako królewski zarządca Wojewoda zajmował się: kierowaniem i kontrolą, zarządzaniem i wymierzaniem sprawiedliwości i w zasadzie pełnił rolę zwierzchnika królewskiego na teren województwa. W ciągu ostatnich dziesięcioleci nastąpiły duże zmiany w organizacji i sposobie pracy Urzędów Wojewódzkich i proces ten jest kontynuowany w ciągu dalszym.

Zgodnie z aktualnie obowiązującą instrukcją Urzędy Wojewódzkie są zobowiązane: dokładnie oceniać rozwój sytuacji i narastające potrzeby regionu; wspierać pozytywny rozwój regionu i dbać o dobro jego mieszkańców; podejmować działania dla realizacji ogólnospołecznych i gospodarczych celów narodowych i wypełniać funkcję urzędu państwowego w sytuacji braku na własnym terenie innej organizacji powołanej do zajmowania się specyficzną problematyką regionu. Urzędy Wojewódzkie powinny zwracać szczególną uwagę i reagować w taki sposób, aby działalność państwa i gmin były skoordynowane i dostosowane do założeń i celów polityki ogólnej i regionalnej w zakresie ochrony środowiska. Jednocześnie Urzędy Wojewódzkie powinny działać w kierunku właściwego gospodarowania istniejącymi zasobami naturalnymi. Urząd Wojewódzki działa jako "regionalna komórka" dla całego szeregu organizacji państwowych. Urząd Wojewódzki jest też pierwszą instancją odwoławczą dla zaskarżonych decyzji podjętych przez gminy. W ostatnim dziesięcioleciu Urzędy Wojewódzkie pełnią również rolę komórki kontaktowej dla przyznawanych przez Unię Europejską funduszy restrukturyzacyjnych. W tej sytuacji Urzędy Wojewódzkie przyjęły nowe zadania dotyczące tzw. umów rozwoju regionalnego, zawieranych często pomiędzy państwem, gminą i przedsię-

Länsstyrelserna lyder direkt under regeringen och har således ingen direkt förankring genom val hos befolkningen i länet. Under flera decennier har frågan om länsdemokrati diskuterats. F n pågår försöksverksamhet i flera län med överföring av uppgifter till regionala organ som är direktvalda eller utgör samarbetsorgan mellan länets kommuner. Dessa försök skall utvärderas till år 2002 och kan leda till en reformering av länsförvaltningen.

1.8 Kommunerna

I regeringsformen sägs att den svenska folkstyrelsen ska förverkligas genom ett representativt parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse. Den kommunala självstyrelsen i Sverige har en lång historisk tradition och har samband med grundläggande ekonomiska och sociala förhållanden. Kommunerna har egen beskattningsrätt. De flesta medborgare betalar inkomstskatt enbart till kommunen. Den kommunala självstyrelsen utmärks av en vidsträckt initiativrätt och handlingsfrihet. För självstyrelsen på kommunal nivå finns f n 289 kommuner. På regional nivå finns 18 landsting och två direktvalda regioner som också har landstingsuppgifter. Landstinget är en sekundärkommun vari ingår flera kommuner. De omfattar i princip samma område som gäller för länen. Vid den nyligen genomförda länsförändringen då några län fördes samman har samordningen mellan län och landsting tillfälligt kommit i otakt.

Kommunens högsta beslutande organ är kommunfullmäktige som väljs direkt av medborgarna vid samma valtillfälle som riksdagsvalen. Fullmäktigeförsamlingarna omfattar 31 till 101 ledamöter beroende på kommunstorlek. Kommunfullmäktige sammanträder 6-10 gånger per år. Fullmäktige utser ledamöter i kommunstyrelsen och andra kommunala nämnder och styrelser. De partier som är representerade i fullmäktige erhåller platser i styrelser och nämnder efter sin andel ledamöter i fullmäktige. Huvuddelen av den kommunala verksamheten utövar de kommunalt förtroendevalda i nämndarbetet. Nämnderna har till sitt förfogande förvaltningskontor med tjänstemän och annan teknisk och administrativ personal.

biorstwem prywatnym. Umowy te zastępują dotychczasowo prowadzoną przez państwo politykę wsparcia finansowego przedsiębiorstw i gmin.

Urzędy Wojewódzkie podlegają bezpośrednio Rządowi, tak więc nie posiadają żadnego bezpośredniego poparcia ze strony mieszkańców – uzyskanego w demokratycznym procesie wyborczym. Dyskusje na temat stworzenia demokratycznego procesu wyborczego prowadzone są od kilkudziesięciu lat. W chwili obecnej, na terenie kilku województw, przeprowadzana jest próba przekazywania zadań Urzędów Wojewódzkich nowo stworzonym, demokratycznie wybranym organom regionalnym lub w innych przypadkach – organom powstałym w rezultacie porozumienia pomiędzy poszczególnymi gminami. W roku 2002-im dokonana ma być ocena działalności tych organów, co w rezultacie może doprowadzić do zreformowania istniejącego systemu zarządzania regionalnego.

1.8 Gminy (*kommunerna*)

W Ustawie Zasadniczej powiedziane jest że: system demokracji w Szwecji należy wprowadzać w życie poprzez organizację państwa bazującą na reprezentatywnym systemie parlamentarnym w połączeniu z zasadą samorządności gmin. Samorządność gmin w Szwecji bazuje na historycznie ukształtowanej tradycji i ma bezpośredni związek z panującymi uwarunkowaniami natury społeczno-ekonomicznej. Gminy posiadają prawo samodzielnego ustalania podatków. Większość obywateli kraju płaci tylko podatek gminny. Samorzady gmin znamionuje posiadanie prawa podejmowania własnych inicjatyw w połączeniu z szeroką swobodą działania. W chwili obecnej działa w Szwecji 289 samorządów gminnych. Natomiast na szczeblu regionalnym istnieje 18 Wojewódzkich Samorządów Terytorialnych (*Landsting*) (odpowiednik Rad Narodowych), oraz dodatkowo dwa bezpośrednio wybrane samorzady działające na zasadach Wojewódzkiego Samorządu Terytorialnego. Wojewódzki Samorząd Terytorialny (*Landstinget*) stanowi jednostkę stopnia wojewódzkiego, w skład której wchodzi kilka gmin. Swoim zasięgiem obejmują one w zasadzie obszar województwa. W związku z ostatnio przeprowadzonym procesem połączenia kilku województw, podział administracyjny kraju nie zawsze pokrywa się z obszarem działania Samorządów Terytorialnych.

Najwyższym organem samorządu gminnego jest Rada Gminna (*kommunfullmäktige*), której członkowie wybierani są w wyborach do władz lokalnych przeprowadzanych równoległe z wyborami do parlamentu. Rady gminne posiadają od 31 do 101 mandatów, w zależności od wielkości (ilości mieszkańców) gminy. Rady gminne obradują 6-10 razy w roku. Rada gminy powołuje członków zarządu gminy, komisji gminnych oraz innych organów gminnych. Przydział miejsc w gminnych komisjach (*nämnder*) i organach samorządowych odbywa się proporcjonalnie do ilości mandatów posiadanych

Nämndernas och styrelsernas uppgift är att bereda ärenden som ska avgöras av fullmäktige (det råder s k beredningstvång), verkställa fullmäktiges beslut samt besluta i vissa förvaltningsärenden. De förtroendevalda har möjlighet att direkt delta i avgörande på alla nivåer, från beredning till beslut och verkställighet. Kommunerna kan själva besluta om sin nämndorganisation. Det ska dock alltid finnas en kommunstyrelse, som kan sägas utgöra kommunens regering med den viktiga skillnaden att alla större partier är representerad i kommunstyrelsen.

Kommunernas kompetens regleras genom kommunallagen. Den ska garantera en demokratisk beslutsprocess och skapa minoritetsskydd, ge kommunmedlemmarna insyn och möjlighet att medverka i verksamheten samt garantera kommunmedlemmarnas rättssäkerhet. Kommunerna är liksom landstingen territoriellt avgränsade enheter med obligatoriskt medlemskap, status av juridiska personer och med vissa offentligrättsliga befogenheter, bl a såsom nämnts beskattningsrätt. Medlem är man i den kommun där man är folkbokförd, äger fast egendom eller är taxerad för kommunalskatt. Rösträtt har man bara i den kommun där man är folkbokförd.

Fördelningen av samhällsuppgifter mellan de tre offentliga förvaltningsnivåerna, staten, kommunerna och landstingen, bestäms av riksdagen. Större delen av den offentliga verksamheten är anförtrodd kommunerna. Landstingen ansvarar i första hand för sjukvården. Kommunerna har dels en *allmän kompetens* varigenom de inom ramen för en generalklausul får handha angelägenheter av allmänt intresse, dels en *speciallagsreglerad kompetens*, varigenom de av staten åläggs att ombesörja vissa i lag reglerade uppgifter.

przez poszczególne partie w Radzie gminy. Zasadnicza część działalności w organach gminnych sprawowana jest przez mężów zaufania (*förtroendevalda*) pracujących w komisjach gminnych. Realizacja podjętych przez komisje decyzji dokonywana jest przez urzędników poszczególnych wydziałów, pracowników administracyjnych oraz zatrudniony personel techniczny.

Zadaniem komisji i zarządów gminnych jest: przygotowanie dokumentacji dotyczącej spraw podlegających rozstrzygnięciu na posiedzeniu Rady Gminnej, realizacja decyzji podjętych przez Radę Gminną jak też podejmowanie decyzji w niektórych obszarach działania gminy. Mężowie zaufania mają możliwość brania czynnego udziału w całym procesie zarządzania, tj. od momentu przygotowania dokumentacji poprzez proces podejmowania decyzji aż do momentu wprowadzenia podjętych decyzji w życie. Gminy mają prawo samodzielnie decydować o strukturze organizacyjnej władz gminnych. Zarząd gminy (*kommunstyrelsen*), innymi słowy parlament gminy, który składa się z reprezentantów większych partii działających na terenie gminy musi zawsze wchodzić w skład organizacji zarządzania na szczeblu gminnym.

Zakres działania Urzędów Gminnych jest ściśle określony przepisami prawnymi. Przepisy te gwarantują: demokratyczny proces podejmowania decyzji z uwzględnieniem ochrony mniejszości, stworzenia mieszkańcom gminy możliwości wglądu w prowadzoną działalność zarządu gminy i oddziaływania na nią jak również zapewniają ochronę prawną mieszkańcom gminy. Gminy, podobnie jak województwa, są jednostkami działającymi na określonym terenie, którego mieszkańcy są automatycznie członkami danej gminy. Gminy posiadają status osób (jednostek) prawnych włącznie z prawem ustalania wysokości podatku gminnego na własnym obszarze. Członkiem danej gminy jest każdy kto jest wpisany do gminnego rejestru mieszkańców (*folkbokförd*), posiada nieruchomość na terenie gminy lub opłaca gminny podatek dochodowy. Prawo do brania udziału w wyborach lokalnych (gminnych) posiadają tylko te osoby, które są zarejestrowane w gminnym rejestrze mieszkańców danej gminy.

Podziału poszczególnych zadań w realizacji polityki społecznej pomiędzy tymi trzema szczeblami administracji tj. państwowej, wojewódzkiej i gminnej dokonuje Parlament. Przeważająca część działalności skierowanej na obsługę ogółu mieszkańców (*offentliga verksamheten*) spoczywa na gminach. Wojewódzkie Samorzady Terytorialne (*Landstingen*) odpowiadają przede wszystkim za działalność służby zdrowia. Gminy posiadają z jednej strony tzw. kompetencję ogólną (*allmän kompetens*) i w ramach klauzuli generalnej mogą rozstrzygać kwestie dotyczące interesu ogółu mieszkańców, z drugiej strony zaś mają wypełniać specjalnie regulowane obowiązki (*speciallagreglerad kompetens*) nałożone prawnie przez państwo.

Följande huvudprinciper ligger till grund för kommunernas befogenheter enligt den allmänna kompetensen:

- Beslutet måste innefatta ett allmänt intresse för kommunen,
- Beslutet måste ha anknytning till kommunens område eller dess medlemmar,
- Alla kommunmedlemmar måste behandlas lika,
- Ett beslut måste ha tillkommit i laga ordning enligt kommunallagens bestämmelser,
- Beslutet får inte ha retroaktiv verkan som är till nackdel för medlemmarna,
- Ett beslut får inte strida mot lag eller annan författning,
- Ett beslut måste handla om icke-spekulativ verksamhet och avgifter får inte ge vinst,
- Kommunen får främja näringslivet genom allmänna insatser som företagen kan utnyttja på lika villkor. Direkt stöd till enskilda företag får bara lämnas om det finns synnerliga skäl,
- Kommunen får driva allmännyttig verksamhet utan vinstsyfte, t ex el, vatten, avlopp, renhållning, busstrafik, bostadsuthyrning.

Den kommunala verksamheten enligt den allmänna kompetensen omfattar bl a fritidssektorn, kulturfrågor, affärsdrivande och industriella verk, vatten och avlopp, energifrågor, gator och parker, miljö och näringsliv samt familjepolitik.

Enligt den specialreglerade kompetensen är kommunen ålagd av staten att omhänderta vissa uppgifter. I många andra länder är sådana frågor en direkt statlig angelägenhet eller sådana som sköts i privat regi. Exempel på speciallagar som reglerar dessa uppgifter är: skollagen, socialtjänstlagen, miljöbalken, plan- och bygglagen, räddningstjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen.

Następujące zasadnicze założenia leżą u podstaw zasady kompetencji ogólnej gmin:

- Podejmowana decyzja musi dotyczyć interesu ogółu mieszkańców gminy,
- Podejmowana decyzja musi nawiązywać do problematyki terenu gminy lub dotyczyć jej mieszkańców,
- Wszyscy członkowie gminy mają być traktowani jednakowo,
- Każda decyzja musi być podjęta i przeprowadzona zgodnie z obowiązującymi zasadami prawnymi określonymi w prawie gminnym,
- Podjęta decyzja nie może działać retroaktywnie w przypadku gdy jej rezultat działałby na niekorzyść członka gminy,
- Decyzja nie może być sprzeczna z ogólnieobowiązującym prawem i przepisami prawnymi,
- Decyzja nie może dotyczyć działalności komercyjnej, gdzie celem nadrzędnym jest uzyskanie zysku. Pobierane opłaty nie mogą przewyższać kwoty wydatków poniesionych przez gminę,
- Podejmowane decyzje mają sprzyjać rozwojowi życia gospodarczego na terenie gminy na równych warunkach względem poszczególnych przedsiębiorstw. Pomoc finansowa skierowana bezpośrednio do przedsiębiorstw może być stosowana tylko w ściśle uzasadnionych przypadkach,
- Gminy mają prawo prowadzenia działalności gospodarczej na rzecz ogółu mieszkańców bez możliwości czerpania z niej zysku np: zaopatrzenie w wodę i energię elektryczną; unieszkodliwianie ścieków i odpadów stałych; komunikacja autobusowa; wynajem lokali mieszkaniowych itd.

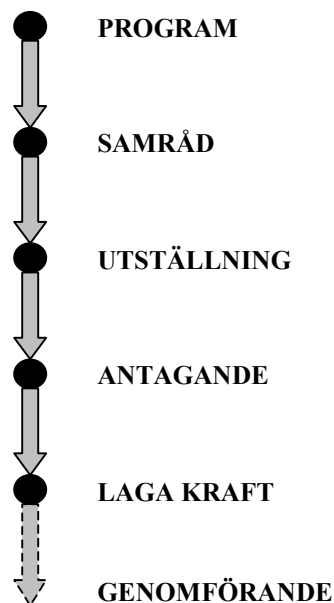
Prowadzona przez gminy działalność, zgodnie z zasadą kompetencji ogólnej gmin, obejmuje między innymi: działalność kulturalną, sportowo-rekreacyjną, zaopatrzenie w wodę i energię elektryczną, utrzymanie ulic i terenów zielonych, ochronę środowiska, aktywizację przedsiębiorczości na terenie gminy oraz politykę rodzinną.

Zgodnie z zasadą specjalnie regulowanych obowiązków nałożonych prawnie przez państwo, spoczywa na gminach odpowiedzialność realizacji zadań zleconych przez Rząd. W wielu państwach zadania te wykonywane są przez organizacje państwowe lub zlecane firmom prywatnym. Przykładami specjalnych norm prawnych które regulują te zadania są następujące prawa i ustawy: ustawa o szkolnictwie, ustawa o ochronie zdrowia i opiece społecznej, prawo ochrony środowiska, prawo budowlane i przepisy planowania przestrzennego, ustawa o służbie ratowniczej, ustawa o służbie zdrowia.

Ponad połowa działalności gminnej oraz dostępnych środków finansowych skierowana jest na szkolnictwo i opiekę społeczną. Gminy odpowiadają za prowadzenie działalności szkół na poziomie podstawowym i w dużej części również na poziomie szkół średnich, co razem zapewnia dzieciom i młodzieży

Mer än hälften av kommunernas verksamhet gäller skolan och socialtjänsten, de två tyngsta kommunala uppgifterna. Kommunerna svarar för grundskolan samt större delen av gymnasieskolan som tillsammans ger 12 års skolutbildning till nästan alla unga. Kommunerna svarar också för sådan vuxenutbildning som riktar sig till vuxna som saknar gymnasiekompetens. Socialtjänsten omfattar bl a barnomsorgen med förskolor, fritidshem, barndaghem och familjedaghem, socialt bistånd i olika former, äldreomsorgen med ålderdomshem, sjukhem och servicelägenheter samt handikappservice.

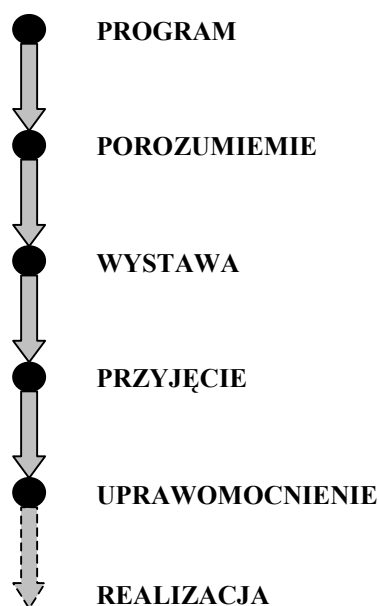
Kommunerna ansvarar för miljö- och hälsoskydd. Renhållningen är en kommunal uppgift. Kommunerna ska enligt plan- och bygglagen svara för planering av markens användning i kommunen samt pröva ansökningar om bygglov. Kommunernas uppgift är också att svara för civilförsvaret och den allmänna räddningstjänsten med bl a brandskyddet. Tillsammans med landstingen svarar kommunerna för ledningen av den lokala och regionala kollektivtrafiken. Kommunerna kan besluta om lokala trafikföreskrifter.

Figur 1: Planeringsprocessens olika moment vid normalt planförfarande. (Malin Hansen, Nordregio 2001)

możliwość nauki w okresie 12 lat. Gminy odpowiadają również za organizację systemu szkolenia dla tej grupy dorosłych, która nie posiada pełnego wykształcenia średniego. Obsługa potrzeb socjalnych mieszkańców obejmuje między innymi usługi prowadzone w następujących dziedzinach: opieka nad dziećmi (żłobki, przedszkola, świetlice, kluby dla młodzieży), przydzielanie zapomóg, opieka nad starszymi (domy starości, domy dziennego pobytu, szpitale dla przewlekle chorych) jak również opieka nad niepełnosprawnymi.

Gminy odpowiadają za ochronę środowiska na swoim terenie oraz ochronę zdrowia mieszkańców. Utrzymanie czystości i organizacja unieszkodliwiania odpadów należy również do zadań gminnych. Zgodnie z obowiązującym prawem budowlanym gminy odpowiedzialne są za tematykę planowania przestrzennego (planowanie zagospodarowania terenów) oraz proces wydawania zezwoleń na budowę. Gminy zobowiązane są do organizacji obrony cywilnej i służb ratowniczych włącznie ze strażą pożarną. Gminy wraz z Wojewódzkimi Samorządami Terytorialnymi (*Landstingen*) odpowiadają za organizację i funkcjonowanie ogólnodostępnej komunikacji lokalnej i połączeń regionalnych. Gminy mają prawo podejmowania decyzji dotyczących regulacji ruchu drogowego i przepisów obowiązujących na ich terenie.

Rysunek 1: Momenty występujące w procesie planowania.
(Malin Hansen, Nordregio 2001)

Planeringsmyndigheter			Planeringsinstrument		
Nivå	Myndighet	Inwånare	Olka planer	Beskrivning	Rättslig status
national	miljödepartementet och näringsdepartementet	ca 8,88 miljoner	formulering av nationellt handlingsprogram	lagsättning, propositioner (avtal med regionala myndigheter, finansiella åtgärder)	lagsättningen är bindande, i övrigt övervägande rådgivande riktlinjer (finansiell påverkan)
regional	21 länstyrelser, 18 landsting, regionala självstyrelseorgan och regionplanorgan	i genomsnitt ca 420 000 invånare per län	regionala planer, frivilligt (regionala utvecklingsstrategier)	frivilligt kommunalt samarbete ¹ (ekonomisk regional strategi)	ej rättsligt bindande för regionala eller lokala myndigheter
lokal	289 kommuner	i genomsnitt ca 30 600 invånare största kommunen 743 703 invånare minsta kommunen 2746 invånare	översiktsplaner, måste aktualiseras vart 4:e år områdesbestämmelser detaljplaner fastighetsplaner	utvecklingsmål, markanvändningskartor, skriftliga yttrande och riktlinjer plankarta, planbestämmelser och planbeskrivning	endast vägledande rättsligt bindande för myndigheter och enskilda rättsligt bindande för myndigheter och enskilda rättsligt bindande för myndigheter och enskilda

Figur 2: Fördelning av uppgifter inom territoriell planering inom den svenska förvaltningen (inom parantes redovisas instrument inom regional utveckling som är relevanta för territoriell planering).

(Figur efter Schulman/Böhme, 2000)

¹ I Stockholms län ansvarar landstinget för upprättandet av regionplan.

Urzędy planowania			Instrumenty planowania		
Poziom	Urząd	Ilość mieszk.	Plany	Opis	Status prawny
centralny	Departament Ochrony Środowiska oraz Departament Gospodarki	ca 8,88 milj	formułowanie, sposób planowania	ustalenie praw ustaw, propozycje (umowy z regionalnymi urzędami, finansowanie)	ustalenie praw jest wiążące, pozostałe mają formę doradczą (oddziaływanie finansowe)
regionalny	21 urzędów wojewódzkich, 18 wojewódzkich samorządów terytorialnych oraz regionalnych organów planowania i zarządzania	średnio 420 000 w woj	regionalne plany nie, obowiązkowe (regionalna strategia rozwojowa)	nie obowiązkowo, współpraca między gminami * (ekonomiczna regionalna strategia)	bez prawnego powiązania dla regionalnych i lokalnych urzędów
lokalny	289 gmin	średnio 30 600 największa gmina 743 703 najmniejsza gmina 2746	plan ogólny, aktualizowany co 4 lata postanowienia lokalne plan szczegółowy plan własności terenu	cel rozwoju, mapy użytkowania gruntów, pisemne odwołania i ukierunkowania mapa planu, postanowienia planistyczne i opis planu	jedynie ukierunkowania prawne zobowiązania dla urzędów i osób indywidualnych prawne zobowiązania dla urzędów i osób indywidualnych prawne zobowiązania dla urzędów i osób indywidualnych

Rysunek 2: Podział zadań w planowaniu terytorialnym (w nawiasach podano rozwojowe instrumenty stosowane w terytorialnym planowaniu).

(Rysunek Schulmana/Böhme, 2000)

(*w Sztokholmie wojewódzki samorząd terytorialny odpowiada za regionalny plan)

2 Sveriges plansystem

2.1 Det kommunala planmonopolet

Kommunerna har huvudansvaret för planering av markanvändningen i Sverige. Det finns i princip ett kommunalt planmonopol som innebär att ingen förändring av markanvändningen kan ske som inte grundar sig på en kommunal plan. Enskilda markägare kan inte bebygga sin mark om bebyggelsen inte överensstämmer med kommunens planer. Inte heller staten kan med några få undantag besluta om ändrad markanvändning om beslutet strider mot kommunala planer. Kommunerna har med få undantag vetorätt i planfrågor.

Alla kommuner måste ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande, men ska utgöra underlag för beslut om användningen av mark och vatten. Den ska behandlas i kommunfullmäktige minst en gång varje mandatperiod (4 år). Detaljplanen är det juridiskt bindande instrumentet. Den är det viktigaste genomförandeinstrumentet för översiktsplanens intentioner. Den fördelar skyldigheter och rättigheter mellan kommunen och markägarna. Den ger starkt skydd för markägarens rättigheter enligt planen under en genomförandetid, som kan variera mellan 5 och 15 år. Områdesbestämmelser är ett enklare planinstrument som också är bindande och som främst används utanför tätbebyggelse för att garantera överensstämmelse med översiktsplanen i vissa avseenden.

För planering av frågor som berör flera kommuner anvisar lagstiftningen instrumentet regionplan. Berörda kommuner kan gå samman och begära att regeringen utser ett regionplaneorgan. En medlemskommuns planering måste därefter i viktiga frågor överensstämma med den regionala planering som regionplaneorganet bedriver. Det finns förutom bara regionplanering i Stockholmsområdet. Miljökonsekvensbeskrivningar (MKB) utgör också ett viktigt instrument i kommunernas planering. De är obligatoriska i flera sammanhang och ska bli en del i underlaget för detaljplanerna.

2 System planowania w Szwecji

2.1 Gminny monopol planowania

Na gminach spoczywa obowiązek sporządzania planów dotyczących sposobu zagospodarowania gruntów. Gminy posiadają w zasadzie monopol planowania, co w praktyce oznacza, że zmiany sposobu zagospodarowania terenu muszą mieć swoje uzasadnienie i być zgodne z wytycznymi gminnego planu zagospodarowania terenu. Właściciel terenu nie może dokonać zmiany funkcji lub zabudować posiadany teren niezgodnie z obowiązującym gminnym planem zagospodarowania. Również instytucje państwowe, poza niewieloma wyjątkami, nie posiadają prawnej możliwości zmiany funkcji terenu w wypadku niezgodności założeń z lokalnym planem zagospodarowania. Gminy, poza kilkoma wyjątkami, posiadają prawo "veta" w sprawach dotyczących problematyki planowania na własnym terenie.

Wszystkie gminy mają obowiązek posiadania aktualnego ogólnego planu przestrzennego zagospodarowania terenu całej gminy (*översiktsplan*). Plan ogólny nie posiada charakteru wiążącego dokumentu prawnego, lecz stanowi podkład dla podejmowania decyzji o sposobie zagospodarowania terenu i użytkowania zasobów wodnych. Plan ten poddawany jest dyskusji i zostaje zatwierdzony na posiedzeniu Rady Gminnej, przynajmniej jednokrotnie, w okresie ważnego mandatu wyborczego Rady (okres 4-lat). Plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego (*detaljplan*) jest natomiast opracowaniem o charakterze obowiązującego dokumentu prawnego, a ustalenia zawarte w nim są wiążące. Plan ten jest najważniejszym instrumentem realizacji założeń i intencji planu ogólnego. Plan ten określa wyraźnie prawa i obowiązki zarówno gminy jak i pozostałych właścicieli terenów. Plan szczegółowy, którego okres realizacji może przypadać na okres od 5 do 15 lat, otacza szczególną ochroną prawną właścicieli gruntów. Warunki przestrzennego zagospodarowania danego obszaru (*områdesbestämmelser*) są uproszczoną formą planu szczegółowego stosowaną często dla opracowań poza obszarami gęstej zabudowy. Plan ten posiada również charakter dokumentu prawnego i powinien gwarantować realizację głównych założeń planu ogólnego na danym terenie.

Dla opracowań obszarów obejmujących teren kilku gmin sporządzany jest plan regionalny. W takiej sytuacji zainteresowane gminy mogą wnieść do Rządu o powołanie organu planowania regionalnego. Proces planowania, jak również tematyka planów gminnych muszą być wówczas ściśle skoordynowane z opracowaniami wykonywanymi w jednostce planowania regionalnego. W chwili obecnej plany regionalne opracowywane są wyłącznie w regionie Sztokholmskim. Prognozy skutków wpływu ustaleń planu na środowisko (analizy

2.2 Miljöbalken

Miljöbalken och plan- och bygglagen är de lagliga fundamenten för fysisk planering i Sverige. Miljöbalken utgör ett paraply för Plan- och bygglagen liksom för andra speciallagar som påverkar den fysiska miljön. Miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling. Den ska tillämpas så att:

- människors hälsa och miljön skyddas,
- värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
- den biologiska mångfalden bevaras,
- mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas,
- återanvändning och återvinning främjas så att ett kretslopp uppnås.

I de delar som har särskild betydelse för den fysiska planeringen lämnas planeringsriktlinjer för vissa större geografiska områden. Det gäller t ex stora delar av den svenska kusten och fjällvärlden. Miljöbalken innehåller också bestämmelser om att vissa områden, viss bebyggelse eller vissa vägar och järnvägar kan ges status som riksintressen för t ex naturvården, kulturmiljövården, friluftslivet, försvaret eller samhällsekonomin. Riksintressena definieras efter en samrådsprocess mellan centrala statliga myndigheter, länsstyrelserna och kommunerna.

Enligt miljöbalken ska regeringen pröva tillåtligheten av vissa större industri- och energianläggningar innan detaljplan och annan produktionsförberedande planering och projektering äger rum. Regeringen tar då ställning till förekommande konflikter med geografiska planeringsriktlinjer och riksintressen enligt vad som ovan beskrivits. Regeringen bedömer också om det finns konflikter med andra bestämmelser i miljöbalken. Regeringen kan dock inte ge tillstånd om den berörda kommunen motsätter sig (det kommunala vetot). Det finns vissa undantag från det kommunala vetot när det gäller för riket ytterst viktiga anläggningar, t ex anläggningar för slutförvar av kärnbränsleavfall.

oddziaływania na środowisko naturalne) (*MKB-miljökonsekvensbeskrivningar*) są ważnym elementem procesu planowania na terenie gmin. Opracowania te są w wielu przypadkach obligatoryjne i stanowią jeden z podkładów dla opracowań gminnych planów szczegółowych.

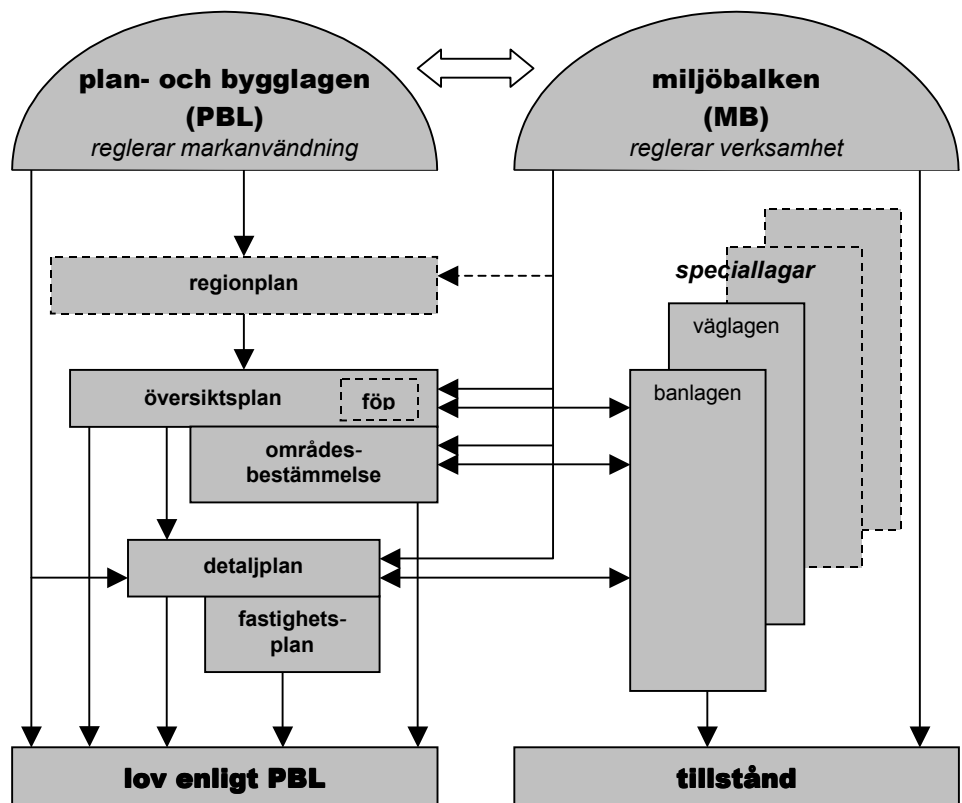
2.2 Prawo/kodeks ochrony środowiska (*Miljöbalken*)

Przepisy prawne ochrony środowiska naturalnego wraz z prawem budowlanym oraz przepisami planowania przestrzennego stanowią podstawę prawną planowania przestrzennego w Szwecji. Kodeks ochrony środowiska wpływa bezpośrednio zarówno na przepisy prawa budowlanego i planowania przestrzennego jak też i na inne przepisy prawne mające wpływ na sposób użytkowania i proces fizycznego zagospodarowania obszarów. Głównym zamierzeniem prawa ochrony środowiska jest zachowanie balansu środowiska naturalnego w postępującym procesie rozwoju społeczno-gospodarczego. Przepisy prawa ochrony środowiska należy wykorzystywać w celu:

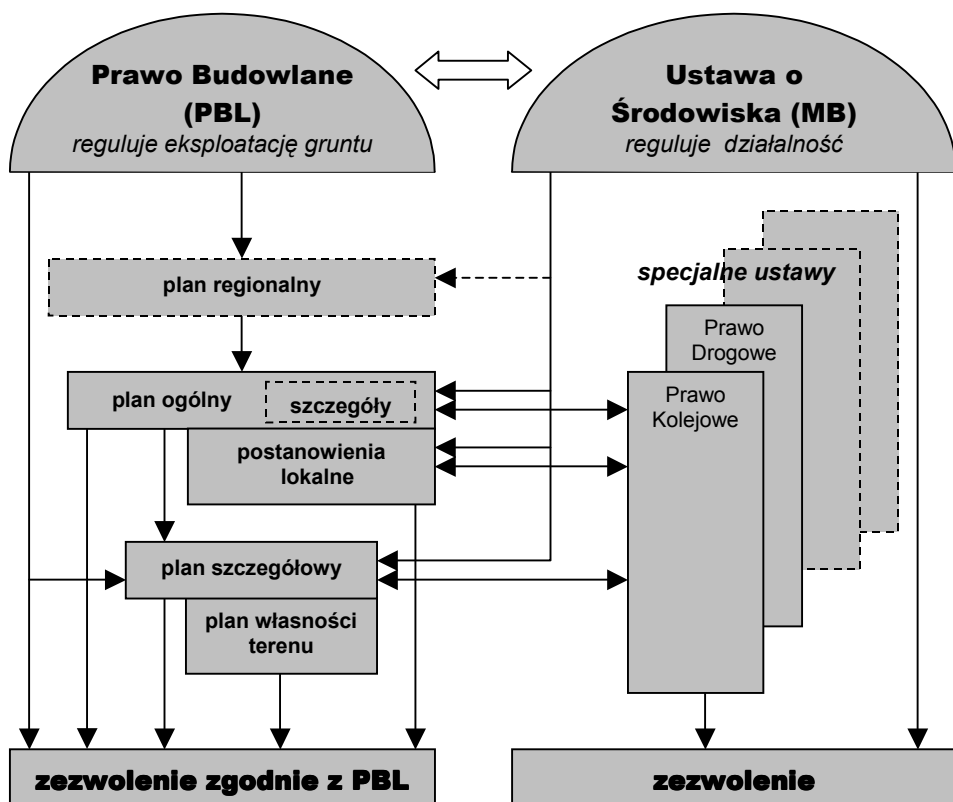
- ochrony zdrowia ludzi,
- ochrony otaczającego środowiska naturalnego i opieki nad obszarami o szczególnych walorach przyrodniczych oraz wartościach historycznych,
- zachowania bogactwa flory i fauny,
- protegowania procesów odzysku i powtórnego zastosowania materiałów i surowców, w dążeniu do osiągnięcia zamkniętego obiegu naturalnego otaczającego środowiska,
- grunty, zasoby wodne jak też istniejące środowisko naturalne należy eksploatować w taki sposób, aby z punktu widzenia ekologicznego, społeczno-kulturalnego i ekonomicznego zapewnić możliwości ich właściwego zagospodarowania w przyszłości.

W tematach szczególnie ważnych z punktu widzenia planowania przestrzennego określone są główne kierunki dotyczące planowania większych obszarów geograficznych. Dotyczą one między innymi obszarów wybrzeży i obszarów górskich. Kodeks ochrony środowiska zawiera również postanowienia o możliwości nadania np: obszarom, drogom lub liniom kolejowym statusu obszarów szczególnie ważnych z punktu widzenia społeczno-ekonomicznego, ochrony środowiska, rekreacji lub bezpieczeństwa państwa. Wyznaczenie takich obszarów powstaje w rezultacie procesu uzgodnień pomiędzy urzędami centralnymi, urzędami wojewódzkimi i gminami.

Zgodnie z postanowieniami prawa ochrony środowiska – przed rozpoczęciem procesu tworzenia planu szczegółowego oraz innego rodzaju działalnością związaną z planowaniem procesu produkcyjnego i projektowaniem obiektów – Rząd dokonuje oceny lokalizacji większych zakładów przemys-

Figur 3: Samband mellan olika lagar och plansystemet (föp=fördjupning av översiktsplanen).
 (Malin Hansen, Nordregio 2001; enligt Lomma kommun)

Rysunek 3: Zależności między systemem planistycznym a ustawami (szczegóły=pogłębienie-uszczegółowienie opracowania planu ogólnego). (Malin Hansen, Nordregio 2001; na przykładzie gminy Lomma)

2.3 Plan- och bygglagen

Plan- och bygglagen reglerar planeringsprocessen. Åtgärder på marken eller i bebyggelsen som kräver tillstånd skall prövas enligt plan- och bygglagens regler. Det gäller all ny bebyggelse, ombyggnad i de flesta fall, ändrad användning av mark och byggnader, rivning, m m Kommunerna ansvarar för prövningen och bedömer åtgärdernas överensstämmelse med olika planer.

Kommunen använder i huvudsak två instrument för sin planering. De är, som tidigare nämnts, översiktsplan och detaljplan. Översiktsplanen ska redovisa grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark och vatten i kommunen. Den ska visa kommunens syn på hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras. Den ska också visa hur kommunen avser att tillgodose de riksintressen som finns i kommunen och hur kommunen avser iaktta av regeringen utfärdade miljö kvalitetsnormer.

Den andra generationens översiktsplaner håller nu på att färdigställas i Sveriges kommuner. I stigande grad utvecklas de till kommunala utvecklingsprogram som behandlar bostadsförsörjning, näringslivsutveckling och miljöhänsyn. Markanvändningen bedöms också i ökad utsträckning med hänsyn till sociala mål.

Detaljplan krävs för nya byggnader som ingår i en sammanhållen bebyggelse eller om byggnaden får betydande inverkan på omgivningen eller kan antas utgöra den första i ett område med bebyggelse tryck. Detaljplan krävs också vid ombyggnad om byggnaden ingår i ett område som behöver bedömas i ett sammanhang. I andra fall kan kommunen bedöma tillåtligheten mot bakgrund av plan- och bygglagens generella bestämmelser samt de intentioner kommunen redovisat i sin översiktsplan.

łowych oraz urządzeń energetycznych. Rząd wyraża swoje stanowisko w sytuacji występującego konfliktu z wyznaczonymi głównymi kierunkami planowania dla obszarów o statusie szczególnej ważności. Rząd dokonuje również oceny niezgodności z innymi przepisami prawa ochrony środowiska. W związku z obowiązującym prawem weta ze strony gmin, Rząd nie może wydać decyzji lokalizacyjnej wbrew lokalnemu postanowieniu gminy. Unieważnienie gminnego prawa weta może jednak nastąpić w sytuacjach wyjątkowych np: lokalizacji instalacji i urządzeń szczególnie ważnych z punktu widzenia interesu ogólnopaństwowego. Dla przykładu można tu podać lokalizację instalacji związanych z przechowywaniem odpadów radioaktywnych.

2.3 Przepisy planowania i prawo budowlane (Plan- och bygglagen)

Przepisy planowania i prawo budowlane określają reguły procesu planowania. Roboty ziemne i przedsięwzięcia budowlane wymagają uzyskania zezwolenia i w związku z tym projekty te poddawane są ocenie według obowiązujących reguł określonych w w.w. prawie. Ocena zgodności z obowiązującymi przepisami dotyczy: nowej zabudowy, w większości przypadków przebudowy, zmiany funkcji terenu, adaptacji obiektów, rozbiórek itd. Gminy odpowiadają za wykonanie oceny zgodności przedsięwzięcia z obowiązującymi na danym terenie planami zagospodarowania.

Jak już wcześniej wspomnieliśmy, gminy używają przede wszystkim plany szczegółowe i ogólne jako instrumenty planowania na swoim terenie. Plany ogólne określają generalne zasady użytkowania terenów oraz zasady gospodarowania zasobami wodnymi na terenie gminy. Plany te prezentują stanowisko gminy odnośnie istniejących możliwości rozwoju, jak też sposobu ochrony szczególnie wartościowej zabudowy. Plany te powinny również określać sposób zagospodarowania i użytkowania, znajdujących się na terenie gminy obszarów szczególnie ważnych z punktu widzenia państwowego oraz nakreślić zasady postępowania w celu nieprzekraczania obowiązujących norm jakościowych ochrony środowiskowych.

W chwili obecnej dobiegają końca opracowania planów ogólnych drugiej generacji. Plany te rozwijają się w coraz większym stopniu w kierunku gminnych programów rozwoju i obejmują problematykę budownictwa mieszkaniowego, rozwoju przedsiębiorczości oraz ochrony środowiska. Jednocześnie, w coraz większej skali, dokonuje się oceny użytkowania gruntów z uwzględnieniem celów społeczno-socjalnych.

W sytuacji potrzeby wprowadzenia nowej zabudowy w już istniejący obszar zabudowany; w wypadku gdy nowy obiekt może poważnie wpłynąć na otaczające środowisko oraz w sytuacji kiedy planowany obiekt jest pierwszą inwestycją w rezultacie której może nastąpić dalsza rozbudowa terenu – wyma-

Detaljplanen är kommunens genomförandeinstrument. Den är lagligen bindande och ger bl a kommunen möjlighet expropriera mark för allmänt ändamål. De flesta åtgärder genomförs dock av enskilda eller organisationer utanför kommunen. Detaljplanen ska som tidigare nämnts ange en genomförandetid, som får vara lägst 5 år och högst 15 år. Detaljplanen ska visa vilka områden som ska användas för bebyggelse och olika anläggningar för t ex idrott, begravningsplatser, trafik, skyddsområden etc. För bebyggelsen ska anges tillåten användning och omfattning. Det är vanligt att t ex tillåten byggnadshöjd anges. Detaljplanen ska också visa allmänna platser för gator, vägar, torg och parker. Kommunen kan också ange krav på byggnaders utförande. I vissa fall anges t ex färg och materialval.

2.4 Medborgarinflytande i planering

Plan- och bygglagen innehåller bestämmelser om medborgarnas medverkan i planeringsprocessen. Både översiktsplaner och detaljplaner antas av kommunfullmäktige efter en process med samråd och utställningar. Planeringsprocessen inleds med ett program som anger målen för planen. När det första förslaget har upprättats ska kommunen samråda med länsstyrelsen och med andra kommuner som påverkas av planeringen. Samråd ska också ske med fastighetsägare, lokala företag, boende, intresseorganisationer, skolor och ansvariga för den sociala servicen i området.

Innehåll och konsekvenser av planen måste tydligt redovisas under samråden. Avsikten är att förbättra beslutsunderlaget och insikten hos de som ska besluta om planen. Alla samråd ska dokumenteras och beskriva de synpunkter som kommit fram liksom planeringsmyndigheternas kommentarer. Innan kommunfullmäktige beslutar om översiktsplanen ska den ställas ut för offentlig granskning i minst två månader. Synpunkter ska lämnas skriftligt.

gany jest plan szczegółowy. Plan szczegółowy wymagany jest również w sytuacji przebudowy, kiedy teren na którym obiekt się znajduje wchodzi w skład szerszego opracowania spowodowanego innymi uwarunkowaniami. W pozostałych sytuacjach mogą gminy dokonać oceny dopuszczalności lokalizacji (przebudowy) na bazie postanowień zasadniczych zawartych w prawie budowlanym i przepisach planowania w połączeniu z intencjami zawartymi w planie ogólnym.

Plan szczegółowy jest narzędziem realizacji zamierzeń gminy. Plan ten jest opracowaniem prawnie wiążącym i stwarza również możliwość wyłączenia z terenu przeznaczonego w planie pod funkcje ważne dla ogółu społeczeństwa. Większość zmian użytkowania terenu dotyczy jednak terenów będących w posiadaniu jednostek i organizacji prywatnych. Jak już wcześniej wspomnieliśmy czas realizacji założeń planu szczegółowego upływa w okresie 5-15 lat. Plan szczegółowy określa między innymi: obszary rozwoju zabudowy mieszkaniowej, lokalizację zespołów sportowych i rekreacyjnych, cmentarzy, obszarów chronionych, organizację sieci komunikacyjnej itd. Dla obszarów zabudowy plan określa: funkcję, intensywność i obszar zabudowy. Plan szczegółowy określa również obszary przestrzeni publicznej, takie jak: drogi, ulice, place i parki. Gmina posiada jednocześnie prawo określenia szczegółów realizacji powstającej zabudowy, dotyczących dla przykładu rodzaju użytego materiału budowlanego czy kolorystyki zabudowy.

2.4 Wpływ obywatela na proces planowania

Prawo budowlane i przepisy planowania przestrzennego określają zasady współdziałania obywateli w procesie planowania. Zatwierdzanie przez radę gminy planu ogólnego oraz planu szczegółowego poprzedzone jest prezentacją i otwartą dyskusją nad koncepcją planu. Proces planowania rozpoczyna się stworzeniem programu określającego cele planu. Koncepcja planu podlega ocenie w procesie wspólnej dyskusji z Urzędem Wojewódzkim oraz ewentualnie zainteresowanymi sąsiednimi gminami. Proces ten kontynuowany jest z właścicielami nieruchomości, lokalnymi przedsiębiorcami, mieszkańcami, lokalnymi organizacjami, szkołami oraz jednostkami odpowiedzialnymi za obsługę mieszkańców danego regionu.

Zawartość planu oraz konsekwencje wynikające z jego założeń powinny być zaprezentowane w sposób jednoznaczny i poddane otwartej dyskusji. Celem tego procesu jest stworzenie szerokiego podłoża dyskusyjnego oraz pogłębienie zrozumienia podjętej problematyki wśród osób podejmujących decyzję o zatwierdzeniu planu. Wszystkie wniesione uwagi, wpływające propozycje oraz komentarze jednostek biorących udział w opracowaniu planu dokumentowane są na bieżąco. Podjęcie przez Radę gminy jakiegokolwiek decyzji dotyczącej zatwierdzenia planu ogólnego, musi być poprzedzone wystawieniem

Samråd ska ske med alla som bor i ett område som påverkas av en detaljplan redan när planeringsprocessen inleds. De har också rätt att få del av den miljökonsekvensbeskrivning som ska upprättas. Innan kommunen tar beslut om detaljplanen ska den vara offentligt utställd i minst tre veckor. Efter utställningen ska alla synpunkter ställas samman och kommenteras. Kommunen kan behöva förhandla med de fastighetsägare som anser sig få ekonomiska förluster på grund av planen.

När kommunen antagit en detaljplan ska länsstyrelsen, grannkommuner och de som har gjort skriftliga yttranden över planen underrättas. Inom tre veckor kan den som är berörd av planen överklaga till länsstyrelsen. Länsstyrelsen kan ingripa mot det kommunala beslutet att anta planen om.

- enskildas rätt skadas på ett oskäligt sätt,
- riksintressen är hotade i strid med översiktsplanen,
- om grannkommunernas intressen är påverkade på ett olämpligt sätt,
- om hälsa och säkerhet hotas,
- om planeringsprocessen inte skett enligt lagens krav.

Den som inte är nöjd med länsstyrelsens beslut kan överklaga till regeringen. De flesta detaljplaner överklagas inte och vinner laga kraft tre veckor efter att kommunfullmäktige antagit dem.

2.5 Planering över kommungränser

De svenska kommunerna bildades för att utgöra territoriellt avgränsade arbets- och bostadsmarknadsregioner. Det har emellertid blivit uppenbart att planeringen kräver samordning över kommun- och länsgränser liksom även nationsgränser. Under 1970-talet förekom fysisk riksplanering i Sverige. Dess resultat i form av planeringsriktlinjer för större geografiska områden samt utpekande av riksintressen blev sedermera lagbestämmelser och ingår numera i miljöbalken. Genom den allt mer utbredda sammankopplingen mellan fysisk planering och utvecklingsplanering har kommunernas översiktsplanering kommit att inbegripa regionalpolitiska frågor.

planu do publicznego wglądu w okresie co najmniej dwóch miesięcy. Uwagi dotyczące planu powinny być składane pisemnie.

Podobny proces otwartej dyskusji nad założeniami i rozwiązaniami planu dotyczy planu szczegółowego. Już w momencie rozpoczęcia procesu planowania zainteresowani mieszkańcy projektowanego obszaru muszą być poinformowani o planowanych zamierzeniach i rozpoczęciu procesu projektowania. Mieszkańcy mają również prawo wglądu w opracowania prognozy skutków wpływu ustaleń planu na środowisko (*miljökonsekvensbeskrivning* MKB). Proces zatwierdzania planu szczegółowego przez gminę poprzedzony jest wystawieniem planu dla ogółu zainteresowanych w okresie 3 tygodni. Wszystkie wniesione uwagi podlegają podsumowaniu i wymagają komentarza twórców planu. W rezultacie tego, gmina może być zmuszona do rozpoczęcia rokowań z tymi właścicielami nieruchomości, którzy informują o poniesieniu strat ekonomicznych w wyniku realizacji rozwiązań planu szczegółowego.

Po przyjęciu i zatwierdzeniu planu, gmina ma obowiązek pisemnego poinformowania o podjętej decyzji: Urzędu Wojewódzkiego, sąsiednich gmin oraz wszystkich zainteresowanych, którzy wnieśli pisemne uwagi. Osoby prawne i fizyczne mają prawo do złożenia odwołania w Urzędzie Wojewódzkim w okresie trzech tygodni od daty zatwierdzenia planu szczegółowego. Urząd Wojewódzki może interweniować, wstrzymując decyzję gminną, jeżeli:

- nastąpiło bezpodstawne naruszenie prawa jednostki,
- występuje zagrożenie tzw. interesu ogólnokrajowego – sytuacja konfliktu interesu państwowego z założeniami planu ogólnego,
- problematyka i interesy sąsiednich gmin zostaną naruszone w niekorzystny dla nich sposób,
- zdrowie i bezpieczeństwo ludności może ulec zagrożeniu,
- proces planowania przebiegał niezgodnie z obowiązującymi przepisami.

Odwołania od decyzji Urzędu Wojewódzkiego należy kierować do Rządu. Większość planów szczegółowych nie jest kwestionowana i nabiera mocy prawnej po upływie trzech tygodni od momentu zatwierdzenia ich przez Radę Gminną.

2.5 Planowanie na rozszerzonych obszarach poza granicami gmin

Gminy zostały powołane w celu utworzenia terytorialnie wyodrębnionych jednostek o określonym i spójnym rynku pracy i rynku mieszkaniowym (bostadsmarknadsregioner). W praktyce okazuje się jednak, że planowanie wymaga koordynacji terytorialnej sięgającej poza granice gmin, województw a nawet państw. W latach 70-tych pojawiły się opracowania planu krajowego. W rezultacie tych opracowań rozwinęły się zasady planowania przestrzennego dla większych obszarów geograficznych i obszarów o tzw. szczególnym interesie

Den ökade uppmärksamheten på miljöfrågor samt utbyggnaden av infrastrukturen har också inneburit krav på en utvecklad regional planering. Det instrument som plan- och bygglagen tillhandahåller är som ovan nämnts *regionplan*. Lagens regionplan uppfattas emellertid som ett otillräckligt instrument för de regionala planeringsbehoven. Den pågående försöksverksamheten i vissa län kan förväntas leda till en utveckling av den regionala planeringen.

2.6 Statens uppgifter i planering

Det finns som nämnts ingen samlad statlig fysisk planering på riksnivå. Flera centrala statliga myndigheter har dock uppgifter inom planeringsområdet och tillhandahåller expertis och följer utvecklingen. Dit hör t ex Boverket, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet.

Boverket har den mest långtgående uppgiften när det gäller planering. Boverket är regeringens tillsynsorgan när det gäller plan- och bygglagen samt de bestämmelser i miljöbalken som berör planeringsriktlinjer. Boverket ger ut handböcker om hur lagens krav på planeringen kan tillämpas och redovisar goda exempel på planering. Boverket har också ansvar för att följa och utvärdera utvecklingen på planområdet samt utveckla planeringsmetoderna.

Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och en rad andra centrala myndigheter har ansvar för att precisera områden som är av riksintresse och därför kräver särskild hänsyn i den kommunala planeringen. Detta arbete sker i samverkan med länsstyrelserna och de berörda kommunerna.

państwowym. Zasady te stworzyły z kolei podłoże dla przepisów prawnych, zawartych obecnie w Prawie/Kodeksie Ochrony Środowiska. Poprzez coraz bardziej rozszerzające się powiązanie planowania przestrzennego z planowaniem rozwoju ekonomicznego, gminne plany ogólne zaczęły obejmować również tematykę polityki regionalnej.

Wzrastające zainteresowanie tematyką ochrony środowiska jak również rozwój infrastruktury stawiają coraz większe wymagania dotyczące rozwoju planowania regionalnego. Postanowienia zawarte w Prawie budowlanym i przepisach planowania przestrzennego są instrumentem realizacji jak wyżej opisano planu regionu. Uważa się jednak, że są one niewystarczające dla istniejących potrzeb planowania. Oczekuje się, że próby prowadzone w kilku województwach mogą prowadzić do dalszego rozwoju planowania regionalnego.

2.6 Rola państwa w systemie planowania

Jak wcześniej wspomniano Szwecja nie posiada centralnej jednostki zajmującej się planowaniem przestrzennym na szczeblu krajowym. Kilka jednostek spośród centralnych urzędów państwowych zajmuje się tą problematyką, opracowując niezbędne ekspertyzy oraz analizując rozwój przestrzenny kraju. Do tych organizacji należą między innymi Urząd Budownictwa i Gospodarki Mieszkaniowej (*Boverket*), Urząd Ochrony Środowiska Naturalnego (*Naturvårdsverket*) oraz Urząd Państwowego Konserwatora Zabytków (*Riksantikvarieämbetet*).

Spośród tych organizacji najdalej sięgające przygotowanie w zakresie planowania przestrzennego posiada Urząd Budownictwa i Gospodarki Mieszkaniowej, który wykonuje szereg zadań w tym obszarze. Urząd ten pełni rolę koordynacyjną, kontrolną i inicjodawczą w tematyce dotyczącej prawa budowlanego i planowania przestrzennego w połączeniu z przepisami prawa ochrony środowiska dotyczącymi głównych kierunków planowania. Urząd ten poprzez wydawane podręczniki i pisma branżowe informuje o zasadach i sposobach praktycznego zastosowania obowiązujących przepisów w planowaniu przestrzennym. Urząd Budownictwa i Gospodarki Mieszkaniowej jest odpowiedzialny za analizę i ocenę rozwoju planowania przestrzennego oraz prowadzi prace z zakresu rozwoju metod planowania.

Urząd Ochrony Środowiska Naturalnego oraz Urząd Państwowego Konserwatora Zabytków wraz z innymi urzędami centralnymi odpowiadają za sprecyzowanie obszarów ochronnych szczególnie ważnych z punktu widzenia interesu krajowego, na które to należy zwrócić szczególną uwagę opracowując plany gminne. Praca nad sprecyzowaniem tych obszarów prowadzona jest w ścisłej współpracy pomiędzy wymienionymi urzędami centralnymi, Urzędem Wojewódzkim a gminami.

2.7 Samarbete inom EU

ESDP (European Spatial Development Perspective) utgör en del av EU:s arbete med planering som syftar till att utjämna regionala och nationella skillnader i utvecklingsförutsättningar. Här ingår en kombination av planeringsformer som tidigare varit åtskilda i Sverige, nämligen fysisk planering och regionalpolitiska åtgärder. Beteckningen ”*spatial planning*” har ännu inte fått någon god översättning till svenska. Det europeiska samarbetet driver emellertid på utvecklingen i Sverige. Med stöd från olika EU-fonder såsom Interreg, IIC pågår ett utvecklingsarbete inom flera regioner. På nordisk nivå finns Nordregio som ett institut för forskning och utveckling och på svensk nivå Centrum för territoriell utvecklingsplanering (CTUP) vid högskolan Karlskrona/Ronneby.

2.7 Współpraca w Unii Europejskiej

ESDP (European Spatial Development Perspective) jest częścią Europejskiego programu rozwoju planowania, ukierunkowanego na wyrównanie występujących różnic w możliwościach rozwoju regionów i krajów. Mamy tu do czynienia z połączeniem kilku form planowania, które to w Szwecji funkcjonowały dotychczas niezależnie. Chodzi tutaj o planowanie przestrzenne oraz regionalną politykę rozwoju. Używane określenie *”spatial planning”* nie posiada jeszcze swojego własnego odpowiednika w języku szwedzkim. Rozwój współpracy europejskiej wpływa jednocześnie na rozwój w Szwecji. Korzystając z pomocy różnego rodzaju fundacji Unii Europejskiej jak np: Interreg, IIC kontynuowane są prace rozwojowe w kilku regionach. W Skandynawii prace swoje kontynuuje Instytut Badań i Rozwoju (Nordregio), jak też Centrum Rozwoju Planowania Terytorialnego (CTUP) przy Wyższej Szkole Technicznej w Blekinge.